

Tuinarchitectuur_nu!

Architectuurcentrum Makeblijde organiseerde in 2008 - met uitloop naar 2009 - in samenwerking met de NVTL een lezingenreeks over de status quo van de tuinarchitectuur in Nederland: *Tuinarchitectuur_nu!*

De scheiding tussen tuinontwerp en landschapsarchitectuur lijkt alsmar groter te worden en er is geen opleiding meer waar je de titel tuinarchitect mee verdient. Dat is onderwerp voor discussie. Tuinarchitectuur en landschapsarchitectuur zouden elkaar juist moeten inspireren, als twee polen van hetzelfde vakgebied. In een reeks duo-lezingen en een debat worden deze vraagstukken verder uitgediept.

“De tuinarchitect denkt van binnen naar buiten, de landschapsarchitect van buiten naar binnen”. (Pieter Buys)

De reeks was een ongekend succes en krijgt vervolg in 2010.

Debattenreeks over de status quo van de hedendaagse tuinarchitectuur in Nederland.

Kijk voor alle informatie op www.makeblijde.nl

Tuinarchitectuur_nu

- 1** **26-09-08 De tuin als fenomeen**
Modeste Herwig, Frank de Josselin de Jong, Saskia de Wit
- 2** **24-10-08 Beeldende kunst versus stadstuin**
Duotuin, Martin Veltkamp
- 3** **28-11-08 Beplanting versus design**
De Kleine Plantage, Dick Beijer
- 4** **30-01-09 Architectuur versus verbeelding van natuur**
Luc Engelhard, Piet Oudolf
- 5** **27-02-09 Tuinarchitectuur – hoe verder?**
Jacques Wirtz; discussieleider: Eric Luiten

NVTL / nederlandse vereniging voor
tuin- en landschapsarchitectuur
netherlands association
for landscape architecture

Tuinarchitectuur_nu

Deb
hed

Kijk v

Tu

1 26-1

2 24-

3 28-

4 30-1

5 27-1

Als opstap naar de discussie over het vak 'tuinarchitect' worden op **26 september** drie lezingen gegeven over de huidige positie van de tuin: de tuin als uiting van individuele expressie of juist als modebeeld, de tuin als buitenkamer, als reflectie op het landschap, de publieke tuin, de tuin in relatie met de openbare ruimte.

Modeste Herwig auteur van diverse tuinenboeken

Modeste Herwig laat in haar lezing zien wat de status quo van de Nederlandse tuinontwerpcultuur is. In een caleidoscopisch overzicht wordt de breedte van het vak duidelijk en komen de hoofdmotieven naar voren.

buitenkamer

'Wie het kleine niet beheerst kan het grote niet uitvoeren' met dit citaat van Mien Ruys begint Modeste haar lezing. Het gevoel voor de menselijke maat ontwikkel je vooral in de tuin, zegt zij. De voornaamste trend die zij kan benoemen is de combinatie van 3 aspecten: 1. gemak, 2. natuurbeleving, 3. genieten.

natuur
beleving

De tuin wordt een 'green room', een buitenkamer (bijvoorbeeld de tuinen van Martin Veltkamp of Dick Beijer). De lounge meubels en barbecue's zijn van groot belang, er wordt steeds meer geld uitgegeven voor harde materialen, eenjarige planten zijn 'in de lift', vaste planten zijn 'out'. Deze buitenkamers zijn niet bedoeld om in te wroeten. Je gebruikt ze als woonkamers, of je kijkt er naar.

Herkenbare trends m.b.t. vormgeving zijn: spiegelvijvers, strakke snoeivormen, lijnvoering, oosterse invloed, weinig kleur, veel wintergroene bladplanten.

inspirerende
plek

Modeste Herwig beschrijft vier verschillende tuincategorieën:

1. de tuin als 'inspirerende buitenruimte': een plek om je terug te trekken, om te kunnen nadenken, heeft een soort eenvoud. Voorbeeld: de tuinontwerpen van Duotuin
2. de liefhebberstuin: voor mensen die tuinieren als hobby hebben, moestuinen, fruit, zelf telen is 'hip'.

3. natuurbeleving in de tuin: de tuin als toevluchtsoord van dieren, organisch, groen. Voorbeelden: de tuinen van Luc Engelhard en Piet Oudolf.

4. focus op beplanting: meer siergrassen, meer mix á la oosters tapijt, minder verschillende soorten. Een duidelijke trend zijn de 'prairie gardens', een systeem dat lavasteen gebruikt als anti-onkruid laag.

'oosters tapijt'

guerilla gardening

lege wijk

leeg park

parkplein in Barcelona

publieke tuin

Frank de Josselin de Jong landschapsarchitect, docent TU Delft

De lezing over de rol van de openbare tuin in de moderne netwerkstad heeft de titel "I never promised you a rose garden".

Frank de Josselin de Jong opent zijn lezing met foto's van guerilla-gardening acties in Engeland - en elders. Stedelingen komen in opstand tegen de saaie en slecht onderhouden groene openbare ruimte, en planten zonnebloemen voor Buckingham palace.

De openbare ruimte is geen rozentuin – er is veel van en weinig geld voor. Maar wat willen we met de groene openbare ruimte? Hoezo zijn onze woonwijken en stadsparken zo leeg? Moeten we inkrimpen om parken levendiger te krijgen en beter te kunnen beheren?

Heeft het moderne leven met de woning als middelpunt (i.p.v. het stadscentrum, waar het vroeger allemaal gebeurde) hier schuld aan? Is het de lagere dichtheid? – vroeger woonden er 5 mensen in 2 kamers, nu zijn dat 2 mensen in 5 kamers. Leven wij in een netwerkstad, waar onze tijd vooral door mobiliteit, beweging van A naar B wordt opgeslokt?

Er komt steeds meer openbare ruimte per inwoner. Momenteel heeft iedere Nederlander 75 m² openbare ruimte tot zijn beschikking. En waarom komt er in Leidsche Rijn, waar iedereen een tuin heeft, een park van 300 ha?

De stedeling heeft niet zo zeer behoefte aan landschap in de stad (hij zoekt dit liever buiten de stad op), maar wel aan ontmoeting, aan concentratiepunten.

Die concentratiepunten kunnen pleinen zijn, of tuinen. Kantoortuinen, kloostertuinen, theetuinen, pocketparks. Hier gebeurt veel meer dan in grootschalige lappen openbare ruimte met weinig identiteit en beheer.

Saskia de Wit, landschapsarchitect, docent TU Delft, auteur 'De omsloten tuin'

De lezing gaat over de tuin als laboratorium en als experiment. Ook de verschillen tussen tuin- en landschapsarchitectuur komen aan bod.

Saskia de Wit begint met de definitie van landschapsarchitectuur. 'Ontwerpen van een landschap' zegt de encyclopedie. Vreemde definitie, want wie heeft er nu ooit een nieuw landschap gemaakt? Saskia stelt de volgende definitie voor: 'Ontwerpen op basis van het landschap'. Landschapsarchitectuur is immers contextueel. Tuinontwerp daarentegen kan heel autonoom zijn. Een tuin hoeft niet iets met het landschap te doen, kan een introvert privé-paradijs zijn.

Het eerste deel van de lezing gaat over raakvlakken en wederzijdse invloeden tussen de beide vakgebieden. Aan de hand van ontwerpen van de Deense landschapsarchitect C.T. Sorensen laat zij zien hoe de grens tussen tuin- en landschapsarchitectuur kan vervagen, en wat dat voor prachtige resultaten oplevert. Het volkstuintencomplex in Naerum komt langs met de ovale tuintjes en de 'openbare ruimte' er tussen, en Kongenshus, een ontwerp voor een monument in het heidelandschap. Ook in bijvoorbeeld de tuin in Warken van Veenenbosch en Bosch landschapsarchitecten is het houtwallenlandschap met zijn kamers de visuele begrenzing van de tuin. De tuin zelf is opgebouwd uit platte vlakken die bij het huis horen.

In het tweede deel van de lezing bespreekt Saskia de Wit de tuin als laboratorium:

Vanaf de baroktijd werd er onder andere in Frankrijk op grote schaal geëxperimenteerd met assen, zichtlijnen en begrenzingen in tuinen. Deze assen en lijnen waren zo krachtig dat bijvoorbeeld het stadje Versailles is ontstaan uit het assenstelsel van de baroktuinen. Ook Parijs heeft het zelfde stramien. 'Laat het ontwerp van onze parken als basis dienen voor onze steden' zei Haussman. In Engeland werd de Engelse landschapsstijl, het maken van coulissen, van schilderachtige tafereeltjes, doorgetrokken in de stedenbouw – te zien aan het voorbeeld van Bath, waar de beleving van de stad streng geënceneerd wordt.

Naerum

Kongenshus

Warken

Parijs

Stourhead

Duotuin ontmoet Martin Veltkamp - 24 10 2008

... een verslag in citaten

Duotuin

Duotuin (Tom Mosman en Margriet Essink) zijn beeldend kunstenaars die eigentijdse tuinen ontwerpen, waarin woonfuncties worden opgenomen. Daarbij refereren zij aan de wildernis.

“Onze inspiratiebronnen zijn bijvoorbeeld een maiswortel, de natuur als alles overweldigende kracht, de spanning tussen cultuur en natuur.”

“Vroeger werden de tuinen veel meer gebruikt als nutstuinen. De was moest er drogen en lag te bleken op het gras. Mensen werkten in hun tuin, hadden er kippen en groente. Nu willen mensen genieten in hun tuin [...] Wij juichen het toe als de was wordt gedroogd in de tuin. Wij zien dat ook als een beeldend element [...] [...] Wij proberen de diversiteit aan materialen in een compositie te vatten. De veedrinkbak als bad, en de geiser staat bewust in een met witte tegeltjes beplakte nisje. Ons meubilair is ‘objectmatig meubilair’. Het vervangt een sculptuur, het is een toepassing van kunst in de tuin.[...] Een ‘catwalk’, dat is een pad van rijplaten gedragen door knotwilgen. Rijplaten vinden wij mooi. Dat is doorleefd, daar hebben tien- en twintigtonners overheen gereden. Het is getekend materiaal.”

de kracht van natuur

was drogen in de tuin

een ‘catwalk’

de veedrinkbak

Martin Veltkamp

Martin Veltkamp ontwerpt 'huiskamers zonder plafond', onderhoudsarme tuinen voor de moderne stedeling. Veltkamps tuinen zijn een onderdeel van de woning, de beplanting heeft een marginale en abstracte betekenis.

“Voor moes ga ik naar de groentenboer, voor kleur naar de bloemist, bomen vind ik in het bos en natuur in de Ardennen. [...] Er zijn twee manieren van 'buiten zijn': Ten eerste in de tuin, dat is binnen zonder dak. Daar wil ik invloed op hebben, daar ben ik als mens heel groot. Ten tweede bergen beklimmen in een ver land. Daar ben ik als mens heel klein.[...] Nee, ik hoef mijn behoefte aan natuur niet in een tuin te bevredigen en nee, ik heb ook niet de illusie dat ik biodiversiteit in een tuin kan verwezenlijken.”

“Ik wil genieten van eenvoudige elegantie, van orde. Ik wil laten zien hoe ik leef, ik wil comfort, ook in de tuin. Ik wil geen onderhoud plegen. [...] We hebben onszelf voor de gek gehouden met het idee dat tuinieren leuk is. Ik maak tuinen waarin je op zaterdag zonder eerst uren lang te moeten werken meteen kunt genieten, die er meteen al mooi bij liggen. [...] Een tuin is voor mensen, niet voor planten. [...] Door buitenshuis een woonruimte te maken trek ik de bewoners de tuin in.”

... niet bang voor tuin-domotica

meteen al mooi

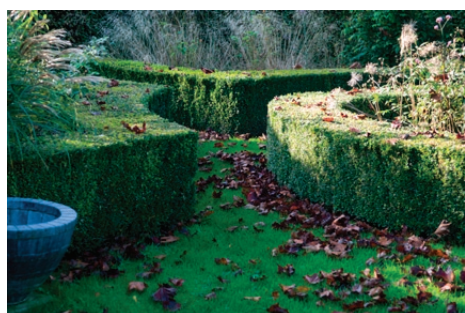
woonkamer zonder dak

elegantie

De Kleine Plantage ontmoet Dick Beijer - 28 11 2008

... een verslag in citaten

De kleine Plantage

Fleur van Zonneveld en Eric Spruit zijn kwekers en ontwerpers. In hun ontwerpen staat de beplanting centraal. De vorm, het lijnenplan, vormt een teruggetrokken maar noodzakelijke logica, waarbinnen de inhoud kan excelleren.

“Ik denk dat in het geval van gecultiveerde tuinen onze rationaliteit een belangrijke rol speelt bij het ervaren van schoonheid, terwijl we in de natuur of bijna-natuur een veel rechtstreeksere emotie ervaren. [...] Het is die verbinding tussen gecultiveerdheid en natuurlijkheid die wij nastreven”.

“Essentieel voor een tuin is in onze ogen de beplanting: de tuin moet een groene oase zijn, waarin je je thuis voelt en waarin je de natuur en de seizoenen sterk kunt beleven. Voor ons bestaat er niet een tuin zonder groen, of zonder planten. Structuren die gevormd worden met behulp van dode materialen moeten altijd een dienende, een ondersteunende functie hebben. In ons begrip van “tuin” moet de beplanting op de eerste plaats komen en moet kunnen excelleren.[...] De vorm moet een soort stille logica hebben. Het moet in de tuin aanvoelen alsof het zo moet en niet anders. Er moet een zekere vanzelfsprekendheid in de lijnen zijn en het waarom van de lijnen moet beargumenteerd kunnen worden.[...] Eén van de kenmerken van onze tuinontwerpen is een duidelijke structuur, een duidelijke basis, waarbinnen ruimte gecreëerd wordt voor losheid en uitbundigheid, inhoud.”

Dick Beijer

De ontwerpen van Dick Beijer zijn gereduceerd tot stille vormen en symmetrieën, planten zijn een van vele mogelijkheden, maar vooral een ruimtelijk – compositorisch element.

“Waar ik heel droevig van wordt is hoe je in godsnaam in Almere een Spaanse binnentuin kunt maken en in Groningen een Grieks dakterras. Hou het bij je plek!”

“Ik vind het buitenland leuk, maar het leukst vind ik nog steeds tuinen te maken in Nederland. Ik vind het overzichtelijk, het klimaat, de seizoenen. Het is zo zeldzaam mooi dat Nederland. [...] Ik vind de wisseling van de seizoenen zo mooi. Een beukenhaag blijft 's winters mooi, het wordt een gouden streep aan het eind van je tuin.”

“Toen ik zo'n kleine 25 jaar geleden begon, was er heel weinig op tuingebied. Je had Mien Ruys. De rest moest nog beginnen. Bij Riek Bakker heb ik geleerd dat het gaat over de grote lijnen. Ik heb daar geleerd door te gaan met wat ik nog steeds doe: het ontwerpen van buitenruimtes. [...] Ik gebruik ontwerpmethoden heel dicht bij het huis. Verderop moet je er af kunnen blijven en het landschap laten. Mijn ontwerpmethoden horen bij het huis en niet bij het landschap.[...] Met de kunst van het weglaten ofwel 'less is more' kun je heel veel bereiken. Een grijze band, zinken bakken met lavendel erin, de weerkaatsing in het water – ik denk dat we dan al een heel eind zijn, dan hoef je niets meer te bedenken om het spannend te maken.[...] Het spel van lijnen en hoogtes; je hebt zo weinig meer nodig als je lijnen ziet.”

Luc Engelhard ontmoet Piet Oudolf - 30 01 2009

...een verslag in citaten

Luc Engelhard

Luc Engelhard werkt vanuit een architectonisch oogpunt. Zijn ontwerpen hebben vaak sculpturale kwaliteit, de planten, de meubels worden gebruikt om een architectonische vormtaal te creëren.

“De staande palen die als golfbrekers de zee in lopen – wat een prachtige uitstraling, wat een broosheid, wat een transparantie. Wat verouderd zoiets mooi, wat bijzonder om de organismen te zien die zich hierop vastzetten. Het was niet alleen het mooiste beeld dat ik ooit gezien had – het had nog een functie ook! [...] Het kijken, de invloed van de elementen, de invloed die je er zelf op kon hebben, dus het deelgenoot ervan zijn, iets ervaren, beleven. [...] Kijken en vertalen, juist dat is het, [...] dat is inspiratie.”

“De knapste tuinmannen en architecten durven de tijd en de elementen toe te laten en coachen slechts het steeds weer onvoorspelbare resultaat. Ze laten de tuin een geheugen krijgen, het mag zijn herinneringen vasthouden. [...] Het onvoorspelbare, het loslaten, het gebruik maken van veroudering of het vergankelijke is datgene wat ons vak zo boeiend maakt. [...] Werkelijk kennis maken met materialen, ruiken, voelen naar steen, staal, hout, water. Karakters van bomen, heesters – elke dag weer nieuw. [...] Door het landschap waarin ik opgroeie ben ik al jaren geboeid door wilgen. Ik noem het puberaal hout, het wil maar niet tot rust komen. Eiken en beuken daarentegen voelen meer aan als wijsheid. [...] De reeds aanwezige items gebruik je met respect – de te grote boom bij de burens, de caravan, de veel te vele parkeerplaatsen.”

Piet Oudolf

... is een ontwerper met een fascinatie voor planten. Zijn ontwerpen zijn eenvoudig, de beplanting vormt het belangrijkste bestanddeel van de tuin. Hij werkt graag met grassen, die hij zo inzet dat de tuinen ook in de winter weelderig blijven.

ook in de winter mooi

alpenweide als inspiratie

"dode planten, ook zo'n hobby van me"

"Bijna al het werk dat ik doe heeft een soort gestileerdheid, een vorm, een krachtige vorm vaak, en daarbinnen probeer ik toch een soort onrust te scheppen door de dingen heel natuurlijk te laten of in ieder geval de natuur een grote invloed te laten hebben. [...] Het is veel meer een landschap binnen het landschap, het is natuurlijk absoluut geen natuur."

"Tuinieren is niet huishouden. Dat soort tuinieren heb ik helemaal achter me gelaten. Ik knip in oktober niet terug als het er nog mooi uitziet, en ik denk ook niet 'dat zal volgend jaar wel een enorme uitzaaiing worden daar'. Ik denk 'nou, dat zien we dan wel weer, dan doe ik er nog wel een paar planten tussen zodat de zaden minder kans hebben om op te komen. [...] Maar op deze manier creëer je ook een wereld op zichzelf, een cyclus, een keten, waar ook insecten en muizen – wel of niet gewenst – een leven hebben. [...] Dingen mogen in beweging blijven. Er zijn planten die andere planten overgroeien. Het is de beslissing van een ieder of je het nog mooi vindt. Het heeft te maken met je eigen gevoel van esthetiek. [...] Mijn voorliefde gaat toch naar een heel breed plantengebruik. [...] Ik vind grassen belangrijk in beplantingen, maar die andere planten zijn ook heel belangrijk. [...] Als je grassen gebruikt moeten de andere planten een soort oorspronkelijkheid hebben, een soort wild karakter. [...] Het gaat niet om de ene bloem die bij de andere past, het gaat om het landschap, om beleving. [...] Het gaat meer om de karakters, en hoe je die bij elkaar brengt. Je bent eigenlijk toneelstukken aan het in elkaar zetten, en de voorstelling gaat beginnen als je weg bent."

Frank de Josselin de Jong in gesprek met Pieter Buys - 27 02 2009

...een verslag in citaten

Tuin familie Teulings, Den Bosch

Tuin familie Nelissen, Den Bosch

De binnentuin van de RK Economische Hogeschool Tilburg

Thema tuin- of landschapsarchitectuur?

Frank de Josselin de Jong: "We hebben voor de reeks een uitspraak van jou gebruikt, die je in een interview in het blad 'de tuin exclusief' hebt gezegd. Het is het motto geweest van deze reeks. 'De tuinarchitect denkt van binnen naar buiten, de landschapsarchitect van buiten naar binnen'. Wat doe jij?"

"Ik denk niet dat je kunt zeggen het is zo of zo, ik denk dat het altijd samen gaat. Je schetst, je kijkt wat is er achter die tuin nog.... de boom van de buurman wordt op dat moment landschap. [...] Ik geloof dat je dat landschap heel hard nodig hebt bij alles wat je doet."

Thema blomen- of ruimtekunst?

"Mensen weten wel dat het altijd de sobere kant is. Ik maak geen vuurwerk [...] Het gaat in eerste instantie over structuur. Die structuur die bepaal je ten opzichte van het gebouw, en daar speel je op in. Ik heb hier gewerkt met hagen, er zijn geen bloemen. Bloemen zijn heel mooi maar ook heel tijdelijk. Als je bloemen wilt, concentreer het in potten, niet van de hele grote, gewoon lekker bij elkaar."

Thema tijdelijk of tijdloos?

"Hier zie je wat er gebeurt is. Ik heb de grond omhoog gehaald waardoor het een vlak werd. Dat heb ik benadrukt door de leilinden, die kunnen nog 100 jaar staan en het zal ook wel zo blijven want het is gecomponeerd door dat gebouw. Dat noem ik tijdloos. Wat me ergert zijn de twee beeldhouwwerken. Die op het gazon mag weg. Die op het gebouw praat met de leegte eromheen. Nu staat hier iemand terug te praten die daar helemaal niets te zoeken heeft."

Debat onder de leiding van Eric Luiten

De volgende drie aspecten komen aan bod:

1. inhoudelijk: tuin- en landschapsarchitectuur, is het een? Is het uit elkaar gedreven? Heeft het met elkaar te maken?
2. de praktijk: wat stelt die professie voor? Wat wordt er zoal klaargespeeld? Zijn we daar trots op? Zijn er trends? Zijn die trends verenigbaar? En voelen de ontwerpers zich lid van een grote familie van tuin-ontwerpers of is iedereen met zijn eigen oeuvre bezig?
3. de organisatorische kwestie: wat doen we samen? Wat doen we apart? Is er reden om meer samen op te trekken? Moeten er impulsen op gang worden gebracht om de samenleving van ons bestaan kond te doen?

Een aantal statements en conclusies:

- Tuin- en landschapsarchitectuur onderscheiden zich niet door schaal maar door objectmatige of procesmatige benadering.
- De tuin geldt als model of uitgangspunt voor grotere opgaven. Ingrepen in het landschap kunnen niet zonder de idealen, de kunst en het ambacht van de tuinarchitectuur tot kwaliteit komen. Bron van inspiratie, esthetica, idealen van de tuinarchitectenwereld moet je ook in het grote veld hanteren. Dus: hou ook de opleidingen samen!
- Belangrijke observatie: groen is niet meer essentieel voor tuinontwerp of openbare ruimte. Student- en kunnen een masters landschapsarchitectuur verwerven zonder ooit een boom te hebben toegepast in een ontwerp, dat moet veranderen.
- De tuin als laboratorium voor de landschappelijke schaal en hoe verder je terug kunt kijken in de geschiedenis hoe meer inzichten je verwerft over de landschappelijke opgaven.
- Het gaat er niet zo zeer om dat je alles zelf kunt, is het niet belangrijk dat er meer kennis gedeeld wordt? Samenwerking, interdisciplinair. In het onderwijs ook leren vakoverschrijdend te werken.
- Er zijn heel veel mensen actief op tuinontwerpgebied. Daar is geen opleiding voor. Er is een enorm gat tussen de LOI en de universiteit. Er zijn heel veel tuinontwerpers die wel beter zouden willen maar niet weten waar ze het vandaan moeten halen. De tuin, het particulier domein heeft een academische opleiding nodig.
- Je zou ook kunnen zeggen je bied per opleiding verschillende dingen aan, en dan kun je je opleiding bij elkaar shoppen.
- Het gaat om de ontwerpvaardigheden. Wij kunnen met ruimte omgaan in combinatie met groen. Dat is onze kracht. Een stedenbouwer of architect heeft het over de omhulde ruimte. Wij kunnen ruimtes integreren, er objecten in zetten, dat is ons vakgebied en dat moeten we sterk houden. En of dat nou privé is of openbaar, dat is toegevoegd.
- Conclusie: organiseren van de 'familie van de tuinontwerpers' en verder nadenken over opleiding is van groot belang. Er wordt over doorgepraat, de lezingenreeks krijgt een vervolg en na afloop daarvan komen we nog eens bijeen om concretere afspraken te maken.